

ність за злісну непокору законному розпорядженню або вимозі працівника міліції, що порушення згаданої норми Закону «Про міліцію» може бути визнано обставиною, яка пом'якшує адміністративну відповідальність, або такою, що взагалі її виключає.

Список літератури: 1. Про міліцію: Закон України // Відомості Верховної Ради УРСР. 1991. № 4. Ст.20 (із змінами та доповненнями). 2. Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі: Закон України // Відомості Верховної Ради України. 1994. № 52. Ст.455. 3. Про власність: Закон України // Відомості Верховної Ради УРСР. 1991. № 20. Ст.249. 4. Про дорожній рух: Закон України // Відомості Верховної Ради України. 1993. № 31. Ст.338. 5. Рабинович П.М. Основні права людини: загальнотеоретична характеристика // Вісник Академії правових наук України. 1995. № 2.

Надійшла до редакції 07.02.02

П.Л. Степанов

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ

Наша держава з моменту її утворення проголосила себе демократичною і в подальшому державотворенні йде шляхом демократизації. Велика роль і значення на цьому шляху приділяється незалежній судовій владі, юрисдикція якої після «малої» судової реформи значно поширилась. Це знаходить відображення в компетенції судів по закриттю кримінальних справ та звільнення від кримінальної відповідальності, а також у наданні виключно судом санкції на такі слідчі дії, які безпосередньо обмежують права і свободи громадян, а саме арешт, обшук, вилучення і т.п. Дані відношення, що стосуються юрисдикції судової влади, вже багато часу знаходять відображення у багатьох демократичних державах. Так, наприклад, законодавство Сполучених Штатів Америки приділяє велику роль і значення незалежній судовій владі у санкціонуванні застосування заходів правового примусу, де підкреслюється, що «не прокуратура, як орган боротьби зі злочинністю, а незалежний суд, як орган правосуддя, єдиний правомочний санкціонувати арешти, обшуки, вилучення, прослуховування» [1, с.6].

І наше законодавство крокує у даному напрямку. Саме на це нашої виходить практика досудових стадій, яка виявила немало проблем, пов'язаних саме з необхідністю виконання захисту конституційних прав особи від необґрунтованого втручання державних органів і посадових осіб у приватне життя громадян. Який державний орган, як не суд, як єдиний орган, який здатен вершити правосуддя, може надати дозвіл на таке втручання? Який орган, як не суд, має право вирішувати долю людини, притягувати її до кримінальної відповідальності, призначати покарання, чи навпаки, закрити кримінальну справу, звільнити від кримінальної відповідальності, від покарання? Саме закриття кримінальних справ і звільнення від кримінальної відповідальності особи, як право, закріплене виключно за судовими органами, увійшло і закріплюється у законодавстві після «малої» судової реформи. Це положення, на наш погляд, потребує розширення поняття «здійснення правосуддя», яке, як відомо, залишилось без змін і доповнень.

До теперішнього часу у юридичній літературі існували різні точки зору відносно компетенції по суті такого важливого інституту, як закриття кримінальних справ. Так, Р.Д. Рахунов зазначає, що при закритті справи «слідчий подібно суду, вирішує справу по суті» [2, с.129]. Але вже одразу можна не погодитись з даною точкою зору, так як виникає питання, чи може слідчий, при вирішенні такого роду справ, замінити суд? Скоріш за все – не може! Р.Д. Рахунова з цього приводу підтримував Г.М. Мицьковский [3, с.51]. В той же час Н.В. Жогін і Ф.Н. Фаткуллін відмічали, що при закритті справи вона по суті не вирішується і виділяли два аспекти, а саме – що справа вирішується визнанням особи винною або невинною, а також що визнання предмету розбіжностей у поглядах повинно бути компетенцією тільки судових органів [4, с.34].

Таким чином, органи досудового слідства і прокурор визнати особу винною або невинною не можуть. Якщо врахувати той факт, що на час даних розбіжностей законодавець допускав можливість закриття кримінальної справи та звільняти від кримінальної відповідальності за органами досудового слідства з відповідної згоди на це прокурора, то після 21.06.2001р. дані розбіжності втратили свій зміст (на користь думки останніх).

Як бачимо, таким важливим питанням, щодо компетенції закриття кримінальних справ та звільнення від кримінальної відповідальності приділяли увагу ще задовго до того, як ця функція закріпилась виключно за судовими органами. Ще задовго до цього закріплення йшли дискусії щодо питань про необхідність при закритті справи визнавати особу винною або невинною і які або який орган може зробити таке визнання. Про велике значення даного процесуального акту йшла мова ще в 1937 році [5]. Так, С.А. Голунський зазначав: «Необхідно подолати погляд на закриття справи як на якийсь другорядний, немаючий значення процесуальний акт, погляд, який все ще тримається серед багатьох працівників прокуратури і судів» [5, с.55–56].

Велика кількість вчених – юристів висловлювали думку про необхідність закріплення такого важливого акту, результат якого вирішує долю людини, виключно за судовою інстанцією. Саме з ціллю не допущення здійснення правосуддя за іншими органами державної влади, визнавши принцип, що правосуддя здійснюється виключно судами і делегування функцій судів, а також присвоєння їх функцій іншими органам і посадовим особам нецуприпустимо, тому що саме суд є єдиним, незалежним від будь-якого впливу органом державної влади, і що організація і діяльність якого здійснюється на демократичних засадах.

Тому, закріпивши цю норму, законодавець зробив дуже важливий крок у напрямку демократизації правосуддя.

Але, закріпивши цю норму у статтях кримінального кодексу, та відповідно і у статтях кримінально-процесуального кодексу, законодавець залишив без необхідних на те доповнень статтю 15 КПК України, яка проголошує здійснення правосуддя виключно судом.

Так, якщо розглянути частину другу цієї статті, де говориться, що ніхто не може бути визнаним винним у скоєнні злочину, а також підданим кримінальному покаранню, інакше як за вироком суду і згідно з законом, і про-

аналізувати її, то бачимо, що законодавець досить односторонньо підходить до терміну «здійснення правосуддя», визначаючи, що ніхто не може бути підданим кримінальному покаранню.

По цьому визначенню виникає декілька питань: по-перше, що ж визнає законодавець під діяльністю суду, а саме яка стосується закриття кримінальних справ, в разі чого особа підлягає звільненню від кримінальної відповідальності?; по-друге, яке безпосередньо витікає з першого, – чи буде ця діяльність здійсненням правосуддя?

Щоб дати відповідь на ці питання, необхідно зупинитись на інституті закриття кримінальних справ, саме на обставинах, які це закриття викликають. Одразу вкажемо обставини реабілітуючі особу і не реабілітуючі. Якщо взяти за приклад закриття справи і звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з не реабілітуючими особою обставинами, результатом якого є визначення особи винною, але у зв'язку з тими чи іншими обставинами її можна звільнити від кримінальної відповідальності, при цьому суддя виносить процесуальний акт – постанову про закриття кримінальної справи зі звільненням особи від кримінальної відповідальності. Ми бачимо, що цей приклад несправедливий, тому що законодавець передбачає обов'язковою ознакою «здійснення правосуддя» у винесеному вирокі згідно з законом, а не в іншому рішенні, такому, як постанова або ухвала.

Якщо ж взяти за приклад закриття кримінальної справи у зв'язку з реабілітуючими особою обставинами, умовою якої є визнання особи невинною, де суд виносить згідно з законом у даному випадку оправдальний вирок. Ми бачимо тут усі ознаки, які підпадають під визначення «здійснення правосуддя».

Тому вважаємо за необхідне визнати і зафіксувати діяльність суду по визнанню особи невинною у скоєні злочину і звільненню у зв'язку з цим від кримінального покарання теж «здійсненням правосуддя», а статтю 15 КПК України доповнити наступними положеннями:

- правосуддя по кримінальних справах здійснюється тільки судом.
- ніхто не може бути визнаний винним, а рівно невинним у скоєнні злочину, а також бути покараним, а рівно звільненим від кримінального покарання, інакше як за вирокіом суду і згідно з законом.

Список літератури: 1. В.М. Махов, М.А. Пепшев. Уголовный процесс США (доследные стадии). Уч. пособие. М., 1998. 2. Р.Д. Радулов. Участники уголовно-процессуальной деятельности по советскому праву. М., 1961. 3. Г.Н. Мильковский. Уголовный процесс. М., 1965. 4. Н.В. Жолты, Ф.Н. Фаткуллин. Предварительное следствие в советском уголовном процессе. М., 1985. 5. С.А. Голунский. О прекращении уголовных дел. Социалистическая законность, 1937, №12.

Надійшло до редакції 04.03.02

В.О. Мавярова

КРИМІНАЛІСТИЧНА ІНФОРМАЦІЯ: ПОНЯТТЯ І СУТНІСТЬ

Злочин як специфічне явище виступає предметом судового дослідження, а одним із завдань доказування є встановлення змісту злочинної події. Доказування здійснюється за допомогою фактичних даних про злочин, тобто